

FÖLDRAJZ

8

KIEGÉSZÍTŐ
TANANYAG

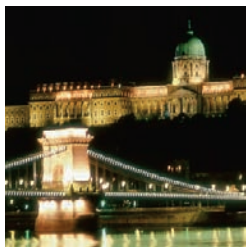

f

A TERMÉSZETRŐL TIZENÉVESEKNEK

A TERMÉSZETRŐL TIZENÉVESEKNEK

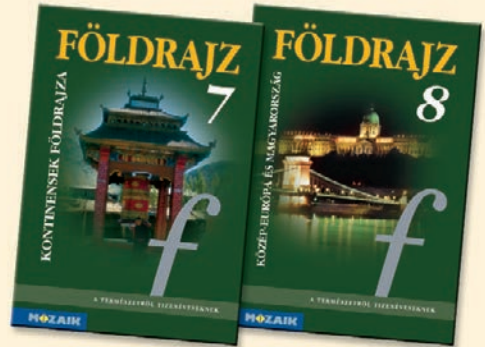
FÖLDRAJZ

Kiegészítő 8
tananyag

MOZAIK KIADÓ – SZEGED, 2018

KEDVES TANULÓK!

Ebben a tanévben Európával és azon belül részletesebben Magyarországgal fogtok megismerkedni. A tananyagot három földrajzkönyvben találjátok meg: a 7.-es, *A kontinensek földrajza*, a 8.-os, *Közép-Európa és Magyarország* című tankönyvekben, valamint ebben a *Kiegészítő kötetben*, melynek egyes leckéi az Európát feldolgozó anyagrészekhez kapcsolódnak, mások pedig a Magyarországot feldolgozó témakörökhöz. Ezért mindig a tanárotok fogja jelezni, hogy a tanév során mikor melyik könyvet kell használnotok.

A *kiegészítő kötetbe* belelapozva feltűnhet, hogy nem szokványos tankönyv. Néhány leckét munkatankönyvként dolgoz fel, így ezekben az esetekben a feladatok megoldásait nektek kell beírnotok a kijelölt helyekre.

Többször is arra kérünk majd benneteket, hogy a feladatokat párokban vagy csoportokban oldjátok meg. Lesznek olyan csoportfeladatok, amelyek feldolgozása több tanórát is igénybe vesz, és lesznek olyanok, amelyekhez egyéni, tanórán kívüli kutatómunkát is kell majd végeznetek. Egyes tankönyvi leckéket játékok, vetélkedők keretében is feldolgozhattok.

A megszokottól eltérően már nemcsak képeket, ábrákat fogtok elemezni, hanem másféle forrásokat is kaptok. Ilyenek például a különböző élettörténetek, illetve kisfilmek. Támaszkodnotok kell majd az internetes ismereteitekre, sőt arra is lehetőség nyílik, hogy a leckéken keresztül tovább bővítsétek őket.

Hasonlóan a tankönyvekhez, ebben a kötetben is található a hátsó belső borítón egy kód. Ha ezt a könyv tulajdonosa aktiválja a www.mozaweb.hu oldalon, egyéni hozzáférést kap a könyv internetes változatához. Ebben a tankönyvi leckék szövege mellett, a lapszéli „margón” ikonok találhatóak, melyekre kattintva a tananyaghoz kapcsolódó filmeket, 3D modelleket, animációkat és ábrákat lehet megnézni, akár többször is.

A mozaWeben egyéb olyan eszközök és játékok is rendelkezésre állnak, melyek segítik a megértést és a rögzítést. Bízunk abban, hogy így élményszerűbbé tudjuk tenni számotokra a földrajz tanulását.

Azt szeretnénk, ha felfedeznétek, hogy tanulni nem csak a tankönyvekből és nem csak az iskolában lehet!

Mindehhez kellemes barangolásokat és „nyitott szemet” kívánunk!

a Szerzők és a Mozaik Kiadó

A kiegészítő kötetben néhány helyen megjelenik ez az ikon. Azt jelzi, hogy ahhoz a tananyagrészhez mozaWebes segítség (pl. film vagy animáció) is tartozik.

A SOKSZÍNŰ EURÓPA

EGYSÉG ÉS SOKFÉLESÉG

A tavaly megismert kontinensek esetén láthattad, milyen sokféle nép változatos kultúrája alkotja az emberiség örökségét, értékeit. Ez a mi földrészünkre, Európára is igaz. Bár Európa népeit és országait gyakran összeköti a közös történelem, az azonos kultúrkörben gyökerező művészet és tudomány, az itt élő számos nemzet és nép nyelve, szokásai, hagyományai mégis egyediek.

Európa tehát – egységessége mellett – sokszínű.

Játsszatok az osztályban egy „ország-híres ember” játékot a következő módon: valaki mondjon egy európai országot, majd egy perc alatt mindenki gyűjtse össze minél több, az adott országhoz köthető híres ember (tudós, művész, történelmi személy) nevét! Ezután beszéljétek meg, hogy ki mennyit talált! A következő országot az mondja, aki a legtöbb helyes nevet írta.

A SOKFÉLESÉG KIALAKULÁSA

Mi okozta az európai népek keveredését és sokféleségét? Ha végiggondolod az ókori Európa megszületése óta eltelt időszak eseménydús történelmét, láthatod, hogy mindig voltak, akik más földrészekről tartottak Európába, akik a kontinensen vagy az egyes országokon belül vándoroltak, és nagyon sokan olyanok is, akik elhagyták a földrészt.

A következőkben felidézzük ebből néhány kulcsfontosságú korszakot és folyamatot.

Kövessd végig az alábbi folyamatokat a történelmi atlaszodban! Gyűjtsd össze a szöveg alapján, hogy melyik korszakban volt jellemző a be-, illetve a kivándorlás, továbbá a kontinensen belüli mozgás! Emeld ki a szövegből, mik voltak azok a legfőbb okok, amelyek az egyes emberek vagy népek vándorlását, mozgását előidézték!

A Kr. u. 4. századtól a 10. századig tartó **népvándorlás** során Európa mai népei (pl. germánok, szlávok, magyarok) letelepedtek és államokat alapítottak.

A **középkort** főleg a kontinensen belüli mozgások jellemezték. Ezeket például a városok kialakulása, a kereskedelem fejlődése, a háborúk és a vallási üldözések okozták. Ennek mértéke a korábbi és későbbi folyamatokhoz képest kisebb volt.

4.1. Középkori építészeti kincsek: Granada, Alhambra (1), Pécs, dzsámi (2), Strasbourg óvárosa (3). Nézz utána a történetiüknek!

4.2. A kereskedelem és a városok a középkorban hozzájárultak a népesség mozgásához

A **földrajzi felfedezések** és az ezt követő **gyarmatosítás** során Európából egyre nagyobb tömegek vándoroltak ki a gyarmatokra (Észak- és Dél-Amerikába, Ázsiába, Afrikába, Ausztráliába) például katonaként, telepesként, kereskedőként.

Az **ipari forradalmak** idején rengeteg város született és vált később nagyvárossá. Milliók találtak munkát a nyersanyaglelőhelyek közelében létrejött iparvidékeken. Kiépültek a vasútvonalak is, amelyek megkönnyítették az utazást és a szállítást.

Angol gyarmatból lett független állam az Amerikai Egyesült Államok 1783-ban. A dinamikusan fejlődő ország óriási vonzerő volt az európai kivándorlók számára, különösen a **20. század elején**.

Ezt a folyamatot mutatja be a mozaWeben található ábra.

Az **első és második világháború** idején több tízmillián haltak meg Európában. Akik elmenekültek a háborúk elől, sokszor a befogadó országban kezdtek új életet.

1945 után fokozatosan **felszabadultak a gyarmatok**. Ezekről egyre növekvő számú bevándorló költözött Európába, különösen az egykori gyarmattartó országokba. Így vált jelentős célállomássá az Egyesült Királyság, Franciaország, Hollandia, Belgium.

Az 1970-es évektől egészen napjainkig az előbb említett országokon kívül különösen Németországba, Ausztriába, Svájcba és az észak-európai országokba érkeztek tömegével **vendégmunkások**. A kibocsátó országok között találjuk Törökországot, az egykori Jugoszláviát és utódállamait, Albániát, valamint számos ázsiai országot.

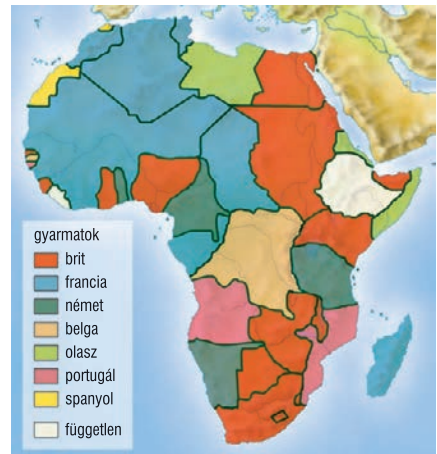
A 20–21. század fordulóján a kelet-közép-európai országokban lezajlott **rendszerváltozás**, majd európai uniós csatlakozásuk új helyzetet teremtett. Az Európai Unió ugyanis **szabad mozgást** biztosít a tagországok lakói számára: szabadon vállalhatnak munkát és folytathatnak tanulmányokat. Ennek hatására térségünkben fiatalok és középkorúak százezrei, esetenként milliói költöztek Európa fejlett országaiba.

Vannak-e olyan ismerőseid, akik külföldön dolgoznak vagy tanulnak? Ha teheted, kérdezd meg tőlük, miért választották a külföldi munkavállalást vagy tanulást!

Napjainkban a népesség vándorlásának egy másik típusa is jellemző: a háborúk és a gazdasági nehézségek miatt megindult **menekülthullám**. A fő kibocsátó térségek: a Közel-Kelet (Szíria, Irak), Afganisztán, Pakisztán és Afrika országai.

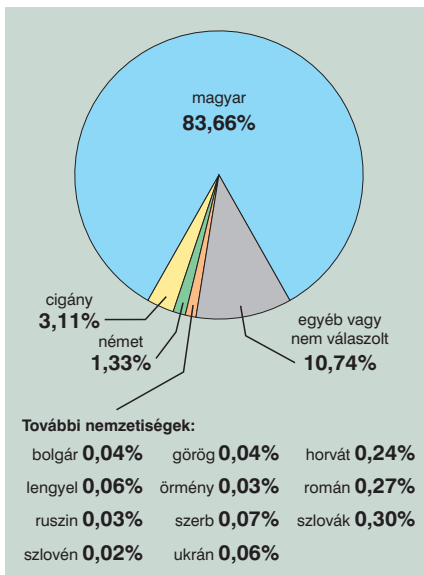
5.1. Magyar kivándorlók egy Amerikába induló hajó fedélzetén a 19–20. század fordulóján

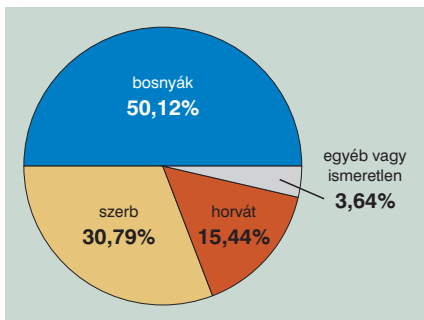
5.2. Afrika a 20. század elején. Nézd meg az atlaszodban, melyik mai államok találhatók az egykori gyarmatok helyén! Mely európai országokba vándorolhatnak napjainkban az egyes afrikai államok lakói? Miért oda?

5.3. Magyarország déli határátkelője felé araszoló, hazafelé tartó vendégmunkások

6.1. A népesség nemzetiségek szerinti megoszlása Magyarországon 2011-ben

6.2. Bosznia-Hercegovina nemzetiségi megoszlása 2013-ban. *Hasonlítsd össze a 6.1. ábrával!*

6.3. Gyorsétterem Budapesten. *Nézz utána az interneten, hogy milyen nemzetközi éttermek működnek a fővárosban!*

KÜLÖNBÖZŐ TÍPUSÚ ORSZÁGOK

A bemutatott folyamat eredménye Európa népeinek mai elhelyezkedése. A kontinens országait etnikai összetételük alapján többféle csoportba sorolhatjuk.

Az egyikbe azok az országok tartoznak, amelyek lakói jobbra **egy nemzethez**, néphez tartoznak. Ilyen ország például Magyarország. A 2011-es népszámlálás adatai szerint a lakosság kb. 84%-a vallotta magát magyarnak. Ebbe a típusba sorolható még például Lengyelország, Csehország vagy Szlovénia.

A 6.1. ábra alapján nevezd meg, melyek a hazánkban élő nemzeti kisebbségek!

A másik csoportot a **vegyes etnikai összetételű** országok alkotják. Európa államainak túlnyomó része ebbe tartozik. Köztük akadnak olyanok, amelyek régóta, történelmileg vegyes etnikai összetételűek. Erre jó példa lehet Svájc és Bosznia-Hercegovina.

A 6.2 ábra alapján elemezd Bosznia-Hercegovina nemzetiségi összetételét!

Külön csoportot képeznek azok az országok, amelyek etnikai összetétele az utóbbi évtizedekben változott meg jelentősen. Ilyen például Nagy-Britannia, Franciaország, Belgium, Hollandia, Svédország, Németország. Ezek Európa etnikai és kulturális szempontból talán legsokszínűbb országai.

A SOKSZÍNŰSÉG MEGNYILVÁNULÁSAI

Európa fejlett országaiban – különösen a nagyobb városokban – járva feltűnő a kulturális kavalkád, színes forgatag. Ez megnyilvánul például az utcai feliratokban, az épületekben vagy az emberek szokásaiban (öltözködés, beszéd, tánc, zene, étkezés).

n NÉZZ UTÁNA!

1. Keress európai példákat arra, hogyan hatott egymásra a különböző népek kultúrája (tudomány, képzőművészet, zene, irodalom, építészet)!
2. Bizonyítsd példákkal, hogy Európa sportéletére is jellemző az etnikai sokszínűség!
3. A pizzát, amelyről köztudott, hogy hagyományos olasz étel, ma már a világ minden táján fogyasztják. Keress további olyan ételeket, amelyek a pizzához hasonló „világsikert értek el”! Nevezd meg olyanokat, amelyeket te is fogyasztottál már!

A HELY, AHOL ÉLÜNK – MEGYÉNK FÖLDRAJZA

(FORRÁSELEMZŐ ÓRA)

Napjaink összetett világát csak akkor érthetjük meg igazán, ha a világméretű folyamatokat éppúgy ismerjük, mint kontinensünk vagy országunk legfontosabb jellemzőit. A mindennapjaink azonban többnyire egy sokkal kisebb földrajzi térben zajlanak.

Képzeld el, hogy a családod tagjai egy éven át rögzítik és megrajzoltatják a telefonjukkal azokat az útvonalakat, amelyeken mozognak. Milyen térképen lehetne a hétköznapjaitokat jól követhetővé tenni? Elég lenne ehhez a lakóhelyetek térképe? Vedd figyelembe, hogy az iskolába vagy a munkába járáson kívül sok egyéb teendő is adódik (pl. bevásárlás, hivatalos ügyintézés, posta, orvosi ellátás igénybe vétele, sportolás, szórakozás stb.)! Gondold végig és hasonlítsd össze, milyen földrajzi térben mozog a mindennapokban az, aki Budapesten vagy más nagyvárosban él, és milyenben egy kisebb falu lakosa!

Egy család mindennapi életét nagymértékben befolyásolják a szűkebb környezetének földrajzi jellemzői. Ezért ebben a leckében azt a megyét helyezzük a középpontba, amelyikben élsz. Segítünk megszerezni és kiegészíteni az eddig megszerzett ismereteid, és megmutatjuk, hogyan válhatsz tájékozottabbá az információk keresése és kezelése révén.

MEGYÉNK ADATLAPJA

Bizonyára töltöttél már ki valamilyen formanyomtatványt, amelyben a személyes adataidat kellett megadnod. Most gyűjtsd össze az atlaszod és az internet felhasználásával a megyédre, Budapestiek esetében a fővárosra vonatkozó legismertebb tényeket, legjellemzőbb információkat! Töltsd ki a következő adatlapot!

A megye neve, székhelye:	
Területe:	Népességszáma:
A jelentősebb városok felsorolása (legfeljebb 6-8):	
A megyén áthaladó autópályák felsorolása (pl. „M4”):	
Szomszédos megyék, illetve ország(ok), határátkelők:	
Folyóvizek, állóvizek:	
A megyében található nemzeti parkok:	
Világörökségi helyszínek:	
Turisztikai látnivalók felsorolása (legfeljebb 10):	
Gyógyfürdők (legfeljebb 5):	

KÖZLEKEDÉS ÉS ELÉRHETŐSÉG

A mindennapokban igen lényeges, hogy a lakóhelyedtől milyen távol helyezkednek el olyan központok, ahol a szolgáltatások (pl. egészségügy, oktatás, pénzügyek) szélesebb körét veheted igénybe. A távolságot bizony le kell győzni. Ha jók a közlekedési feltételek, akkor nagyobb távolságot is meg tudsz tenni rövid idő alatt. Ebben az esetben például nem kell túl korán indulnod vagy átszálláskor felesleges várakozással töltened az időt. A következő feladat megoldása annak megállapításában segít, hogy lakóhelyed milyen elérhetőséggel rendelkezik.

Tegyük fel, hogy a megyéd székhelyének egyik neves középiskolájában szeretnél továbbtanulni. (Ha a megyeszékhelyen vagy Budapesten élsz, akkor válaszd valamelyik szomszéd megye székhelyén lévő iskolát.) A felvételi vizsga szombaton 10 órakor kezdődik, de már 9:30-ra meg kell jelenni az eligazításon.

Hogyan tudsz tömegközlekedéssel utazva odaérni a megadott időpontra? Tervezd meg az utad az iskoláig! Használd a vasúti és a távolsági autóbusz menetrendet (www.menetrendek.hu), illetve a településeken belüli gyalogos útvonaltervezéshez a www.maps.google.hu internetes térképalkalmazást. Ha lehetséges, vegyél igénybe helyi tömegközlekedést is. (Szerencsés esetben ehhez találhatsz interaktív keresőoldalt.)

Számítsd ki az utazás költségeit! Vedd figyelembe, hogy lesz egy felnőtt kísérőd is!

Az alábbi jegyzetlapra írd le az útitervet és a költségvetést! Ebben jelenjenek meg az alábbiak: az indulás és az érkezés helye, azok időpontja, a megtett kilométer, a közlekedési eszköz típusa, a szállás (szükség szerint), a jegyárak, és az egyéb költségek. Összegezd a tapasztalataid, és állapítsd meg, hogy mennyire kedvező vagy kedvezőtlen helyen élsz közlekedés szempontjából!

Útiterv, számítások:

TARTALOM

Bevezető	3
A sokszínű Európa	4
A sokszínűség példája: Nagy-Britannia	7
Közép-európai útinaplók	12
A hely, ahol élünk – megyénk földrajza (forráselemző óra)	19
Filmes barangolások hazai tájakon (csoportmunka)	25
Nyitott szemmel – virtuális barangolások Magyarországon (internetes földrajzóra)	37